

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра релігієзнавства

ФІЛОСОФІЯ, РЕЛІГІЯ ТА МЕДИЦИНА В СУЧАСНУ ДОБУ

матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2025 р.

УДК 2+61] (062)

Р 36

Філософія, релігія та медицина в сучасну добу: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького). – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, ПП “Видавництво “Фенікс””, 2025. – 332 с.

ISBN 978-617-8310-48-6

Редакційна колегія:

Кучин Юрій Леонідович – ректор НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Науменко Олександр Миколайович – перший проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Земсков Сергій Володимирович – проректор з наукової роботи та інновацій НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Скрипник Рімма Леонідівна – проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та європейської інтеграції НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Саган Олександр Назарович – завідувач Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, професор.

Відповідальні редактори:

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Шевченко Сергій Леонідович – професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Рецензенти:

Гаврилюк Тетяна Вікторівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, права та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Сторожук Світлана Володимирівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри української філософії та культури Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Затверджено до друку Вченою радою Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (протокол № 10 від 19 червня 2025 р.)

ISBN 978-617-8310-48-6

© НМУ ім. О. О. Богомольця, 2025

2. “Папа: не слід гратися з мучеництвом українського народу”, *CREDO*, 24 вересня 2023 р. – URL: <https://credo.pro/2023/09/356179>.
3. Коваленко Г. “Буча: Де був Бог і чи є Він взагалі”, *PICU – Релігійно-інформаційна служба України*. 04.04.2022, – URL: https://risu.ua/bucha-de-buv-bog-i-chi-ye-vin-vzagali_n127979.
4. “В умовах війни віра в Бога зміцнюється, але більшість опитаних українців не асоціюють себе з жодною парафією – опитування Центру Разумкова” – URL: <https://interfax.com.ua/news/general/912857.html>

Марапулець П. В.,
НМУ імені О. О. Богомольця,
polinamarapulets@gmail.com

Науковий керівник:
д. філос. н., проф. Шевченко С. Л.,
професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини
НМУ імені О. О. Богомольця

РЕЛІГІЯ РПЦ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАНІПУЛЯЦІЇ ТА ПРОПАГАНДИ

Релігія – особлива форма світогляду, що має конкретні принципи віровчення, визнані людьми й часом вічними та абсолютними. Догми божественної істинності протягом усього життя людства відіграють надзвичайно важливу роль у становленні цінностей, розумінні моралі, формуванні моделі поведінки. Водночас, віра може стати ключовим аспектом маніпуляції, що обмежує суб'єктивність думки та свободу вибору. Сьогодні РПЦ глибоко політизована та діє як повноцінна частина державного апарату. І на жаль, у свідомості більшості православ'я асоціюється саме з віросповіданням з центром у Москві. Водночас новостворена ПЦУ залишається пасивною в контексті антиморальних принципів Росії та РПЦ.

Система універсалій соціального функціонування духовної культури формує світогляд. Ці об'єктивні, суб'єктивні та об'єктивно-суб'єктивні поняття перебувають у постійній взаємодії. Якщо релігія та філософія очолюють загальну ціннісно-контролюючу службу, то віросповідання безумовно може стати основою для транслювання думок неблагородного характеру. [1]

Релігія часто стає зброєю в руках політиків і перетворюється на інструмент маніпуляції, втрачаючи духовність [2]. Це одна з думок британсько-американського журналіста та літературного критика Крістофера Гітченса, який був доволі категоричним і різким у своїх працях стосовно релігії. Однак ця цитата влучно характеризує актуальність проблеми політичної інструменталізації релігії, зокрема питання агресивного використання наративів православної церкви всесвітньо визнаною ворожою російською владою.

Упродовж усього існування Росії вищі прошарки суспільства створювали механізми соціальної та політичної дезорієнтації суспільства. Повна руйнація

– мати продукту “тваринний інстинкт”, колискова якої – свист куль і снарядів. Ось таке почуття материнської “любові”, щирої ненависті до незалежного буття утілює діяльність земного диявола, російської ідеології та її дітей на українській землі. Маєток грошей у поєднанні з божевіллям і владою народжує смерть тих, хто хоче жити у вільній європейській країні. Рушійним фактором цих процесів є релігійні мотиви, які виправдовують ганебну діяльність цієї держави.

У 2020 році під Москвою відкрили храм російської армії, що став головним осередком пропаганди, мета якої – культ радянської перемоги та звеличення сучасного російського війська. В основу проекту “священної” будівлі закладені сумнівні символи, що підкреслюють ідеологію “сакральної війни”. Перша ознака – поєднання православ’я з військовими “перемогами” – діаметр основи головного купола становить 19,45 метра. Цей архітектурний елемент є прямою відсилкою до 1945 року. Друга ознака – висота однієї з дзвіниць сягає 75 метрів. Храм відкрили у 2020 році, тобто 75 років з моменту закінчення Другої світової війни. Третя конструктивна деталь – висота малого купола храму 14,18 метра. Друге смертоносне протистояння світових військово-політичних коаліцій XX століття тривало 1418 днів і ночей. Ще одним абсурдним аспектом підсилення ідеології через релігію є матеріал сходів храму. Вони виготовлені з розплавлених траків німецьких танків. Перед початком повномасштабної агресії ворожого російського війська проти України деякі видання повідомили, що в храмі планується викладання мозаїки тоталітарних лідерів Росії. Нонсенс криється в тому, що формування культу “священної боротьби” за імперські цінності реалізується через зведення споруди, яка належить до сакральної архітектури, проте реально має протилежне значення. На війну не можна дивитись через духовно-моральну призму, оскільки це нав’язлива ідея, біль, втрати, горе, смерть; місце, де мовчазний плач усюди. Реакція зомбованого населення Російської Федерації на чергову пропаганду через віросповідання загалом позитивна, оскільки концепція вписується в наративи, що роками насаджуються державою народу. Звісно, була поодиноким критика храму як культу мілітаризму й лицемірства, але цей сміливий голос заглушений загальним стадним схваленням.

Гріх – найбільша міра зла, свідоме недотримання того, що зобов’язується совістю. А з огляду віросповідання, це добровільне порушення заповідей Всевишнього. Російський патріарх Кирило, прихильник режиму, ідеологія якого – смерть невинних, зробив серйозну заяву з приводу того, що російській солдат, який загине на війні позбудеться всіх гріхів. Адекватно аналізуючи причини російсько-української війни сьогодення, звертаючись до історичних подій минулого, постає факт, що Росія жодних благих ідей не вчиняє військовими діями, які чинить на території України. Одним словом, це геноцид українців. Проте навіть людина, що наділена почесним найвищим титулом голови церкви, намагається виправдати російське вторгнення. Якщо особа, яка бере участь у військових діях, зокрема на боці агресора, то потенційно вона може вбити “ворога”. Але за це обіцяють автоматичне прощення всіх гріхів! Тоді виникає питання: чи це не цілковите зникнення моральної відповідальності? У християнстві відпущення гріхів потребує щирого покаяття,

смирнення, а думка про автоматичне очищення спотворює догми православ'я. Сакралізація війни та її пропаганда вищим прошарком суспільства ставить суспільство під релігійний дискурс, у відповідності до якого люди готові обміняти свободу на "комфортне та автоматичне" спасіння. [3]

Про залежність провідних українських конфесій від релігійних центрів, розташованих за межами України, наголошують сучасні релігієзнавці та соціологи. Зокрема Козловський О. Р. зауважує, що УПЦ МП "й надалі докладатиме зусиль у розмиванні української національної ідентичності та розчиненні в ідентичності "панслов'янській" [4, с. 135]. І далі аргументує власну позицію: "якщо погодитися з тезою, що Росія не зацікавлена в тому, щоб Україна перетворилася на повноцінну національну державу, то на продовження цієї тези можна стверджувати, що РПЦ як церква, що наслідуює візантійську традицію зрощення церкви і держави, виступатиме в ролі потужного інструменту, що блокуватиме цей процес. (...) Стосовно пропагандистських можливостей "розмивання" української ідентичності, що їх практикували ці конфесії, (...) можна додати таке. Однією з аксіом створення національної держави є здобуття церквою, до якої залічує себе більшість населення, статусу автокефалії. Основною технологією, за допомогою якої РПЦ і УПЦ МП можуть перешкоджати цьому процесу, є організація і поглиблення церковних розколів. Застосування цієї технології, нарощування тиску на Україну за допомоги Церкви пояснює той факт, що УПЦ МП ніколи не стане співницією держави в процесі досягнення загальнонаціональної єдності (а разом і єдності та миру у конфесійній сфері, які багато в чому ціюзагальнонаціональну єдність зумовлюють)" [4, с. 144].

Тому, як слушно наголошує Козловський О. Р., "слід пам'ятати, що ця конфесія не просто перешкоджає досягненню автокефалії православної церкви в Україні, а й унаслідок своєї войовничої проросійської, антизахідної, антиєкуменічної позиції й стратегії нетерпимості стосовно інших конфесій є каталізатором релігійної війни в Україні. До такої війни підштовхує також низка стратегій, вироблених РПЦ ще на Архієрейському соборі 18 – 23 лютого 1997 року" [там само]. Вони, на думку вченого, полягають у такому:

"а) канонізація святих, зокрема царської сім'ї, яка для віруючих України насичена пропагандистським ефектом виховання загальноросійської, "імперської ідентичності";

б) важливість співпраці РПЦ з арміями і правоохоронними органами, зокрема й держав СНД (тобто підвищується можливість впливу на силові структури України з боку Росії);

в) демонстрування жорсткої позиції стосовно УГКЦ і представників влади, котрі підтримують цю церкву, та автокефалістів (цією акцією посилюється конфронтація між православними і греко-католиками й унеможливлюються будь-які спроби конструктивного діалогу між цими конфесіями);

г) анафема стосовно глави УПЦ КП Філарета (Денисенка), відлучення від церкви священнослужителів Гліба Якуніна, Русанцова, Старини, Шибасва (колишніх священнослужителів РПЦ, які нині перейшли до УПЦ КП), що веде за собою цілковите виключення УПЦ КП із православного середовища, оскільки "анафема означає практичну ізоляцію не лише анафематствованного, а й усіх

членів конфесії від спілкування як із представниками православних, так і інших християнських Церков, що мають апостольське походження. Спілкування можливе лише на побутовому рівні. А це, своєю чергою, ускладнює будь-який діалог між представниками Церков, що відносять себе до православної традиції, з метою об'єднання конфесій в Україні в єдину православну Церкву” [4, с. 144-145].

Інструменталізація релігії з пропагандистською метою обмежує суб'єктивність думки і в цілому волю дії та думки людини. Таким чином завдяки їй, на жаль, з огляду на дії сьогодення досягаються не лише нерелігійні цілі, а й політичні, ідеологічні, військові. Внаслідок цього віросповідання повністю втрачає своє духовне та глибоке морально-ціннісне значення і набуває поняття знаряддя. Це дуже небезпечна тенденція, оскільки сакралізується те, що є протилежним по своїй суті. Росія впродовж сторіч нав'язує історію обману. Насильницьке примушування українців скоритися штучно спотвореній світоглядній конструкції призвело до потрапляння москowitzами у власну ж пастку: ментальність і культура нації, яка виборює свободу, бере гору над способом примітивного існування східних сусідів, бо ми докорінно різні. І це засвідчує вкотре, що істинного духовного зв'язку між українцями й росіянами ніколи не існувало. На рівні віросповідання на разі розбіжність знову ж підтверджується ставленням до сьогоденних реалій – жорстокої війни росіян проти українців. Освячення цієї війни РПЦ і благословення вбивати українців ставить, на нашу думку, під сумнів її людяність та право на легітимність в канонічному сенсі.

Література:

1. Попов М. В. Філософія: підручник.. – К: ВСВ “Медицина”, 2011. – 344 с.
2. Hitchens C. God Is Not Great: How Religion Poisons Everything. – New York: Grand Central Publishing, 2007. – 320 p.
3. Здіорук С. І. Вплив релігії на демократичний поступ української нації в новітню добу // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 16. – К: УВК, 2011. – С. 280-288.
4. Козловський О. Р. Релігійна свідомість і релігійні практики населення сучасної України як предмет соціально-філософського аналізу. – Київ: ВД “Стилос”, 2007. – 192 с.